Nepal Health Sector Support Programme III

(NHSSP – III)

Policy on HI land Acquisition and Relocation

Nepali Version

Final Draft

मस्यौदा

Disclaimer: -
This material has been funded by UKaid from the UK government; however the views expressed do not necessarily reflect the UK government's official policies"

मस्यौदा

स्वास्थ्य भवन पूर्वाधारहरुको मर्मत सम्भार कार्यान्वयन निर्देशिका

मस्यौदा

............प्रदेश सरकार

सामाजिक विकास मन्त्रालय

विषयसूचि

१. पृष्ठभूमि 1

२. अपेक्षित नतिजा हासिल उपलब्धि नहुनुको अन्तर विश्लेषण 3

३. निर्देशिकाको औचित्य 3

४ औचित्य प्राप्तिकालागि निदिर्ष्ट मुख्य कार्यहरु 4

५. मर्मत सम्भार कार्यान्वयन निर्देशिकाको उद्देश्य 5

६. उद्देश्य प्राप्तिकालागि निर्दिष्ट गरिएका कार्यहरु 6

६.१ नियोजित मर्मत सम्भार 6

६.१.१ सुरक्षात्मक मर्मत सम्भार 7

६.१.२. स - साना मर्मत तथा सम्भार 8

सुरक्षात्मक मर्मत सम्भार र स - साना मर्मत सम्भारको रकम विनियोजन तथा नमूना कार्यसूचि 8

रकम विनियोजन 8

नमूना हिसाब 9

नमूना कार्यसूचि 9

६.१.३ सुधारात्मक मर्मत सम्भार (ठूला मर्मत तथा सम्भार) 11

६.२ आपतकालिन मर्मत सम्भार 13

विशेष परिस्थितमा गर्ने मर्मत सम्भार 14

७. मर्मत सम्भारका लागि भौतिक पूर्वाधार सूचना प्रणलीको स्थापना तथा प्रयोग 15

८.१ स्वास्थ्य संस्था तह 16

७.२ जिल्ला जन / स्वास्थ्य कार्यालय तह 18

८.३ स्वास्थ्य भौतिक पूर्वाधार ईकाइ, प्रदेश स्वास्थ्य निर्देशनालय 19

८.४ स्वास्थ्य महाशाखा, सामाजिक विकास मन्त्रालय 19

९. स्वास्थ्य संस्था पूर्वाधारको मर्मत सम्भार सम्बन्धी योजना तर्जुमा चरण तथा समयावधि 20

अनुसूचि १ 21

मर्मत सम्भार सम्वन्धी नमूना खरिद योजना 22

अनुसूचि २ 23

स्वास्थ्य भवन मर्मत सम्भार योजना कार्यन्वयन सम्बन्धि समझदारी पत्रको नमूना 23

अनुसूचि ३ 27

स्वास्थ्य भवन पूर्वाधार आकास्मिक मर्मत सम्भार कोष संचालन कार्यविधि, नमूना 27

१. पृष्ठभूमि

स्वास्थ्य संस्था र मातहतका पूर्वाधारहरुको नियमित मर्मत सम्भार अपरिहार्य रहेको छ । स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट प्रदान गरिने स्वास्थ्य सेवाहरुलाई गुणस्तरिय र कार्यात्मक (functional) वनाउनकोलागि सो संस्थाको पूर्वाधारहरु व्यवस्थित तथा चुस्त दुरुस्त (well maintained) हुन आवश्यक पर्दछ । चुस्त दुरुस्त पूर्वाधारबाट सेवा प्रदान भएमा सेवा लिन आउने आम सेवाग्राहिको सन्तुष्ठि र मनोवल उच्च रहनेका साथै गुणस्तरिय सेवा प्रदान गर्न सेवा प्रदायकहरुलाई अनुकुल वातावरणको लागि मदत पुग्ने गर्छ ।

नेपालको सर्न्दभमा स्वास्थ्य संस्थाहरुको नियमित मर्मत सम्भार सम्बन्धी अवधारणा अझै पनि प्रचलनमा नआएको र सोको कारणबाट स्वास्थ्य संस्थाहरुको पूर्वाधार खस्किदो अवस्थामा रहने गरेको र त्यसबाट व्यवस्थित रुपमा सेवा प्रदान गर्ने तथा सेवा लिने दुवै सेवा प्रदायक र सेवाग्राहीलाई कठिनाई हुने गरेको छ । नियमित मर्मत सम्भारको कमिमा पूर्णरुपले स्वास्थ्य संरचनाहरुनै विग्रदै गई पूर्ननिर्माणसम्म गर्नु पर्ने तथा बहुप्रकोपिय जोखिमबाट प्रभावित हुनसक्ने अवस्था देखिन्छ । हाल सम्मको प्रचलनमा कुनैपनि मर्मत सम्भार गर्नु परेमा वार्षिक योजना तर्जुमाबाट स्वीकृत भए पश्चात मात्र रकम खर्च गर्न सकिने व्यवस्था रहेको । कुनैपनि आकास्मिक मर्मत सम्भार गर्नु परेमा सो वारे स्पष्ट व्यवस्था नरहेको अवस्थामा वार्षिक बजेटको प्रतिक्षामा पूर्वाधारहरु अझै थप क्षति हुने संभावना बढेर जाने र सेवा प्रवाहमा नकारात्मक असर परिरहेको दिखिन्छ । अधिकांस स्वास्थ्य संस्थाहरुमा फोहरमैला व्यवस्थापनकोलागि उचित प्रबन्ध नरहेको र साथै उचित मर्मत सम्भारको अभावमा खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापनको समस्या, विद्युतिय प्रणालीमा समस्या स्वास्थ्य संस्थाहरुले सदैव भोगि रहनुपर्ने अवस्था रहेको देखिन्छ । जसले गर्दा नियमित सरसरफाई तथा स्यानिटाईज्ड (sanitized) वातावरणमा प्रत्येक्ष असर पर्न गई रोगको संक्रमणहरु वढ्न गई सेवा प्रवाहमा नै प्रत्येक्ष असर समेत परिरहेको देखिन्छ । यस विषयमा वारम्वार विभिन्न संचार माध्यमहरुबाट समेत खबरहरुको संप्रेषण भई रहेको पाईन्छ । विशेष गरी हाल कोभिड १९ महामारीको सर्न्दभमा यस विषयले निकै चासो पाएको देखिन्छ । माथिको सन्दर्भलाई मनन गर्दै आगामी दिनहरुमा स्वास्थ्य संस्थाहरुले नियमित मर्मत सम्भार र सरसफाईलाई प्राथमिकताकासाथ कार्यान्वयन गर्न यथासिघ्र संस्थागत गर्नुपर्ने अत्यावश्यक देखिन्छ ।

हुनत यस विषयमा नेपाल सरकारबाट विभिन्न समयमा स्वास्थ्य भवन मर्मत सम्भारलाई संस्थागत रुपमा विकास गर्न विभिन्न प्रयासहरु नभएका भने होईन यद्यपि विभिन्न कारणहरुले गर्दा हालसम्म पनि यस कार्यलाई सफलिभूत रुपमा कार्यान्वयनमा ल्याउन नसिकएको अनुवोध हुन्छ । हालसम्म भएका केहि ठोस प्रयासहरु निम्नानुसार रहेका छन् ।

१. दोश्रो दिर्घकालिन स्वास्थ्य योजना सन् १९९७ देखि २०१७ (Second long term Health Plan, MOHP (1997-2017))

यस दोश्रो दिर्घकालिन स्वास्थ्य योजनाले मूख्य रुपमा स्वास्थ्य संस्थाहरु पूर्वाधार व्यवस्थापन तथा मर्मत सम्भारको लागि छुट्टै नीति तथा निर्देशिकाको आवश्यक्ता पहिचान गरेको छ ।

२. हेल्थ केयर टेक्नोलोजी पोलिसी, २००४ (Health Care Technology policy, 2004)

दोश्रो दिर्घकालिन स्वास्थ्य योजनाले उठान गरेको छुट्टै नीति अनुरुप यस हेल्थ केयर टेक्नोलोजी पोलिसी, २००४ पारित भएको थियो । यस नीतिले विशेष गरी स्वास्थ्य संस्थाहरुको सर्वेक्षण, योजना तर्जुमा, व्यवस्थापन लगायतका विषयहरुको उठान गर्नुका साथै विभिन्न रणनीतिहरु जस्तै स्वास्थ्य संस्थाहरुमा भौतिक पूर्वाधारको सूचि तयारी गर्ने, भौतिक पूर्वाधारहरुको संस्थागत व्यवस्थापन गर्ने, वित्तिय व्यवस्थापन गर्ने, सूचना प्रणालीको व्यवस्थापन गर्ने, स्वास्थ्य सेवालाई विकेन्द्रिकरण गर्ने लगायतका विषयहरुको पैरवी गरेको छ ।

३. नेपाल स्वास्थ्य क्षेत्र सहयोग कार्यक्रम कार्यान्वयन योजना, २००५ (NHSSP-IP, 2005)

यस नेपाल स्वास्थ्य क्षेत्र सहयोग कार्यक्रम कार्यान्वयन योजनाले मूलभूत रुपमा चुस्त दुरुस्त स्वास्थ्य पूर्वाधारहरुबाट प्रदान गरिने स्वास्थ्य सेवालाई गुणस्तरिय वनाउन अनुकुल वातावरणको लागि मदत गर्दछ । यस कार्यान्वयन योजनाले केहि महत्वपूर्ण विषयहरु जस्तै स्वास्थ्य संस्थाको पूर्वाधार सूचना प्रणालीको संस्थागत विकास, स्वास्थ्य पूर्वाधारको गुणस्तर विकासकोलागि स्ट्यान्डर्ड डिजाईनको विकास, स्वास्थ्य पूर्वाधारको नियमित मर्मत सम्भारको सुनिश्चितताकोलागि स्वास्थ्य पूर्वाधार सूचना प्रणालीबाट रकम विनियोजन आदि रहेका छन् ।

४. स्वास्थ्य भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्थापन तथा मर्मत रणनीति (भवन तथा अन्य सेवा) , २००७ (Maintenance Staretgy for physical Assests management in the health sector (Building and support services), MOHP, 2007)

स्वास्थ्य भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्थापन तथा मर्मत रणनीति (भवन तथा अन्य सेवा) , २००७ ले समेत स्वास्थ्य भवन पूर्वाधार तथा अन्य सेवाहरुको नियमित सूचि तयार गर्ने र सोको अद्यावधिक गर्ने कार्यमा जोड दिएको छ ।

५. नेपाल स्वास्थ्य क्षेत्र राणनीति (२०१५-२०२०)

नेपाल स्वास्थ्य क्षेत्र राणनीति (२०१५-२०२०) को नतिजा १ अन्तर्गत पूनर्निर्माण तथा स्वास्थ्य प्रणालीको सुदृढीकरणका तिन (३) प्रतिफलहरु प्रतिफल १ : योजना र मापदण्ड अनुरुप स्वास्थ्य संरचना

एवं पूर्वाधार विकास, प्रतिफल २ : क्षतिग्रस्त स्वास्थ्य संस्थाहरु पूनर्निर्माण र प्रतिफल ३ : स्वास्थ्य पूर्वाधारहरुको व्यवस्थापनमा सुधार रहेका छन् । ति प्रतिफल प्राप्तिकालागि विभिन्न योजना तथा कार्यक्रमहरुको तर्जुमा भई कार्यान्वयनमा समेत आइसकेका छन् ।

स्वास्थ्य तथा जनसख्या मन्त्रालय तथा प्रदेश सरकारबाट विगतमा समेत स्वास्थ्य संस्थाहरुको मर्मत सम्भारका लागि उल्लेखनिय रकमहरु विनियोजन भएतापनि हालसम्म अपेक्षित नतिजा हासिल भएको दिखिदैंन ।

२. अपेक्षित नतिजा हासिल उपलब्धि नहुनुको अन्तर विश्लेषण

विगतमा गरिएको प्रयासहरु केन्द्रियस्तरबाट बजेट विनियोजन हुने र स्थानीय तहमा त्यसलाई कार्यान्वयन गर्न, अनुगमन गर्न, मूल्याकंन गर्न र सोको प्रतिवेदन तयारी लगायतका विषयबस्तुमा कुनै प्रकारको नीति, निर्देशिकाको नभएको देखिएको ।

विभिन्न मर्मत सम्भार सम्बन्धी प्रयासहरु भईरख्दा हाल भए बमोजिमका प्रादेशिक तथा निर्वाचित प्रतिनिधिहरु समेतको संरचनाको अभावमा मर्मत सम्भार सम्बन्धी कार्यको योजना तर्जुमा, कार्यन्वयन, अनुगमन तथा मूल्याकंन र त्यसको प्रतिवेदन तयारी गर्ने कार्य प्रभावकारी रुपमा संचालन हुने वातवरण वन्न नसकेको ।

स्वास्थ्य संस्था पूर्वाधारसंग सम्बन्धित स्ट्याण्डरड डिजाईन तथा कार्यन्वयन निर्देशिका, स्वास्थ्य संस्थाहरुको वर्गिकरण, स्वास्थ्य संस्थाहरुको सूचना प्रणालीको प्रयोगको कमिको कारणले समेत स्वास्थ्य संस्थाहरुको नियमित मर्मत सम्भार र स्तरोन्नती गर्ने कार्य गर्न वातावरण वन्न नसकेको ।

विकेन्द्रित योजना तर्जुमा, प्रभावकारी अनुगमनको व्यवस्था, मर्मत सम्भार कार्यको रेकर्ड तथा प्रतिवेदनको डाटावेस तयारी जस्ता कार्यहरुको अभावको कारणले स्वास्थ्य संस्थाहरुको योजना तर्जुमा तथा लागत अनुमान तयार गर्न कठिनाई रहेको र साथै नियमित मर्मत सम्भारको लागि के कति रकम लाग्ने सोको निक्यौंल गर्न समेत नसकिएको अवास्था रहेको ।

कुनै पनि आकास्मिक मर्मत सम्भार गर्न परेको खण्डमा सोको लागि बजेट विनियोजनको व्यवस्था नभएको र वार्षिक बजेटमानै निर्भर हुनु पर्ने अवस्था रहेको ।

३. निर्देशिकाको औचित्य

यस निर्देशिकाको औचित्य स्वास्थ्य भवन पूर्वाधारहरुमा ठूल्ठूला क्षति तथा अनहोनी आउन नदिन; सुरक्षित, प्रभावकारी र सुचारु स्वास्थ्य सेवाको सुनिश्चित गर्न स्वास्थ्य सम्बन्धी

पूर्वाधारहरूको समायोचित रुपमा नियमित मर्मत सम्भार गर्नु हो । नियिमित सुरक्षात्मक मर्मत सम्भारको अभावमा स्वास्थ्य भवनहरु जिर्ण हुदै गईरहेको स्थिति सजिलै आकंलन गर्न सकिन्छ जस्को कारणबाट कतिपय भवनहरु सेवा प्रवाहको लागि प्रतिकुल तथा असुरक्षित हुदै गईरहेको र ठूलै रकम खर्च गरी पुर्ननिर्माण गर्नुपर्ने अवास्थासम्म आइपुगेको विदितनै छ । नियमित सुरक्षात्मक मर्मत सम्भारको कमिले गर्दा पुननिर्माणमा उल्लेखनिय खर्च भईरहेको स्थिति छ ।

माथि गरिएको अन्तर विश्लेषणबाट निम्नाबमोजिमका निर्देशित कार्यहरु सम्पन्न गरी प्रादेशि सरकार तहबाटै नियमित लगायतका सबै प्रकारको मर्मत सम्भार गर्ने कार्य संचालन भएमा सहज रुपमा मर्मत सम्भार कार्य संस्थागत हुन गई स्वास्थ्य संस्थाहरुको भौतिक पूर्वाधारहरुमा उल्लेखनिय सूधार भई आम नागरिकलाई गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गर्ने सहज वातावरण तयार हुने देखिन्छ ।

४ औचित्य प्रप्तिकालागि निदिर्ष्ट मुख्य कार्यहरु

औचित्य प्रप्तिकोलागि निम्न उल्लेखित कार्यहरु सम्पन्न गर्न अत्यावश्यक देखिन्छ ।

- स्वास्थ्य संस्थाहरुको मर्मत सम्भारकोलागि प्रादेशिक तहमा सो सम्बन्धी कार्यान्वयन निर्देशिका तयार गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने । सो निर्देशिकाले मर्मत सम्भारकोलागि सम्पूर्ण सरोकारवाला निकायहरुको भूमिका तथा जिम्मेवारी निर्दिष्ट गर्ने, कार्यान्वयन अनुगमन, सुपरिवेक्षण तथा प्रतिवेदन तयारी गर्ने प्रक्रिया तय गर्ने तथा मर्मत सम्भार तथा पूर्वाधारहरु सम्बन्धी एकिकृत सूचना प्रणालीको विकास गरी सोके नियमित रुपमा अद्यावधिक गर्ने । ,
- एकिकृत सूचना प्रणालीको आधारमा स्वास्थ्य संस्थाहरुको मर्मत सम्भार, स्तरोन्नती तथा माननीकीकरण (Standardization) गर्नकालागि प्रदेश तहमै योजना तर्जुमा सहित वजेट विनियोजन गर्ने ।
- प्रादेशिक सरकार मातहतमा स्वास्थ्य पूर्वाधार सम्बन्धी भौतिक पूर्वाधार ईकाइको स्थापना गरी सो मातहतबाट स्वास्थ्य संस्थाको स्तरोन्नती, नियमित तथा आकास्मिक मर्मत सम्भार लगायतका कार्यहरुको योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने, भौतिक पूर्वाधारहरुको सूचनाहरु नियमित रुपममा अद्यावधिक गर्ने, आवश्यक्ता अनुरुप केन्द्र सरकार र स्थानीय सरकारसंग समन्वय गर्ने, स्वास्थ्य पूर्वाधार विकास एवं व्यवस्थापनको कोलागि आवश्यक नीति, नियम, निर्देशका तयार गर्ने ।
- स्वास्थ्य पूर्वाधारको आकास्मिक मर्मत सम्भार कार्यकोलागि कोष स्थापना गरी संचालनमा ल्याउने ।

५. मर्मत सम्भार कार्यान्वयन निर्देशिकाको उद्देश्य

यस निर्देशिकाको प्रमुख उद्देश्य प्रदेश अन्तर्गतका सबै स्वस्थ्य संस्थाहरुको नियमित मर्मत तथा सम्भार भई स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट गुणस्तरिय सेवा प्रदान गर्ने रहेको छ भने निश्चित उद्देश्येहरु यस प्रकार रहेका छन् ।

- स्वास्थ्य पूर्वाधारको दिगोपना र सुरक्षित, प्रभावकारी र सुचारू स्वास्थ्य सेवाहरू सुनिश्चित गर्नु,
- स्वास्थ्य पूर्वाधार, सेवा प्रदायक एवम् सेवाग्राहीहरूको सुरक्षा सुनिश्चित गर्नु ।
- नियमित अध्यावधिक गर्न सकिने स्वास्थ्य पूर्वाधारको सूची, तथा तथ्याई स्थापना गर्ने जसले मर्मत सम्भार कार्यको वार्षिक योजनाको लागि आवश्यक सूचना दिई सहयोग गर्न सकोस ।
- मर्मत सम्भार कार्य गर्ने स्थापित विधिको विकास गर्ने ।

स्वास्थ्य संस्थाहरुको नियमित मर्मत सम्भारबाट भवन पूर्वाधारको ह्रासमा कमि ल्याई पूर्ननिर्माण गर्नुपर्ने अवस्थालाई न्यूनिकरण गरी सोबाट वचत हुने धन राशीलाई अन्य अत्यावश्यक क्षेत्रहरुमा खर्च गर्न सक्ने अवस्थाको श्रृजना गर्ने ।

मस्यौदा

६. उद्देश्य प्राप्तिकालागि निर्दिष्ट गरिएका कार्यहरु

यस कार्यान्वयन निर्देशिकाले स्वास्थ्य संस्थाहरुको नियमित मर्मत सम्भार गर्न तपसिल बमोजिमको कार्यहरु निर्दिष्ट गरेको छ । कार्यान्वयन योजनालाई नियिमित मर्मत सम्भारका कार्य र आपतकालिन मर्मत सम्भारका कार्य गरी दुई प्रकारका मर्मत सम्भारमा विभाजन गरिएको छ । तयसैगरी नियोजित मर्म सम्भारका कार्यलाई थप तीन भागमा विभाजित गरेको छ ।

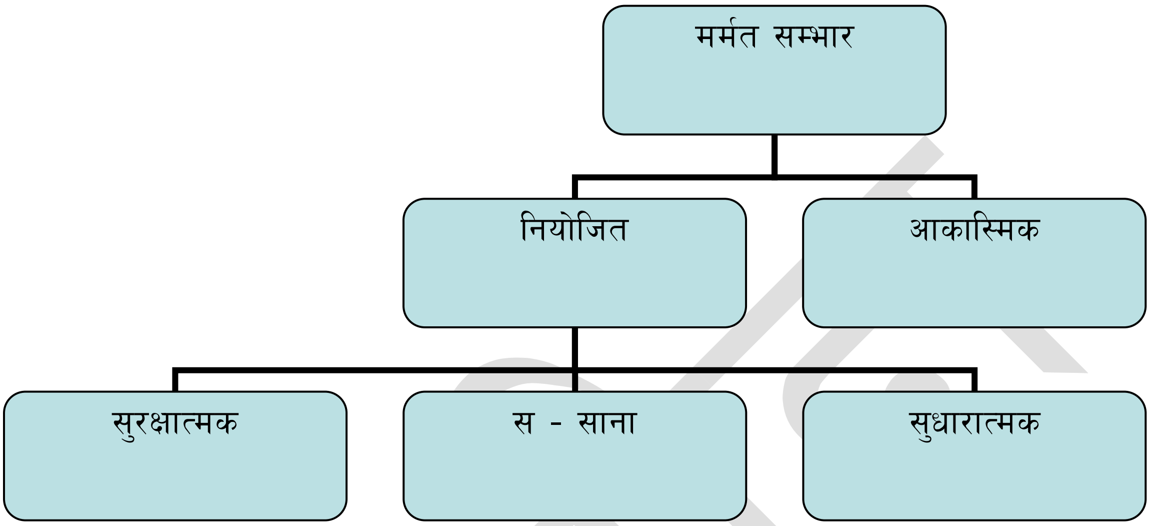

स्वास्थ्य संस्था पूर्वाधार मर्मत सम्भारका प्रकारहरु

६.१ नियोजित मर्मत सम्भार

नेपालको स्वास्थ्य पूर्वाधारहरुको नियमित मर्मत सम्भारको प्रयोजनको लागि निम्नानुसार तिन प्रकारका मर्मत सम्भार पहिचान गरिएका छन् ।

१. सुरक्षात्मक मर्मत सम्भार

२. स - साना मर्मत सम्भार

३. सुधारात्मक मर्मत सम्भार

माथि उल्लेखित स्वास्थ्य भवन मर्मतको कार्यहरु भवन संहिता प्रयोग गरी निर्माण सम्पन्न भएका भवनहरुको हकमा मात्र लागु हुनेछ । पूर्व निर्मित स्वास्थ्य भवनहरु जुन भुकम्प प्रतिरोधि तथा भवन संहिता प्रयोग नभई निर्माण भएका हुन् सोको विस्तृत अध्ययन गरि मात्र मर्मत सम्भार गर्दा हुने हो वा भवन प्रवलिकरण गर्नुपर्ने हो या पुर्ननिर्माण गर्नुपर्ने हो सो को अध्ययन गरी भवन प्रवलिकरण वा पुर्ननिर्माण गर्नुपर्ने भएमा सो भए पश्चात मात्र माथि उल्लेख भए बमोजिमको मर्मत सम्भार गरिने छ । प्रवलिकरण वा पुर्ननिर्माण गर्न नपरेको खण्डमा भवन मर्मत सम्भारको कार्य माथि उल्लेख भए बमोजिमनै हुने छ ।

नियोजित सुरक्षात्मक (Preventive) मर्मत सम्भार तथा मर्मत सम्भारका कार्यबीच भिन्नताहरू

क्रियाकलाप	**मर्मत सम्भार**	**मर्मत**
रङ्ग रोगन गर्ने कार्य	√	
पानीको पाइप बिग्रेको बनाउने		√
गारो तथा छानामा विरूवा उम्रनबाट बचाउने	√	
भुईको फुटेको टायल् बदल्ने		√
चुहको छानामा कङ्क्रिटको मसला थप्ने		√
पानीपम्प सफाइ, जँचाई तथा ग्रिज लाउने काम गर्ने	√	
भुई पुनःनिर्माण गर्ने		√
ढलसफा गर्ने	√	
झ्याल ढोकाका किला/पेज कस्ने	√	
झ्याल ढोकाका फुटेका सिसाहरू परिवर्तन गर्ने		√

६.१.१ सुरक्षात्मक मर्मत सम्भार

पूर्व निर्धारित समय वा नियोजित अन्तरालमा वा पूर्व निर्धारित विधि अनुसार भवन तथा यसका सुविधाहरूलाई राम्रो अवस्थामा राख्न गरिने नियमित रुपमा गरिने कार्य सुरक्षात्मक मर्मत सम्भार हो । यसमा भविष्यमा गर्नुपर्ने ठूल्ठूला मर्मत कार्यबाट बच्न नियमित रुपमा गर्नु पर्ने कार्यहरु पर्दछ जस्मा नियमित रुपमा ढल सफा गर्नु , पानी टैङ्की सफा गर्नु, पानी तान्ने पम्पहरूमा नियिमत ग्रिजिगं गर्ने, एयर कन्डिशनका जालीहरु नियमित सफा गर्ने, भवन संरचनामा उम्रेका रूख विरुवाहरू उखेल्ने, नियमित रुपमा डिस्इन्फेक्सन (Disinfection) गर्ने, भवनका कक्ष कोठाहरु सरसफाई गर्ने, फोहरमैला व्यवस्थापन गर्ने, वार्षिक सरसफाई तथा रंगरोगन गर्ने जस्ता

कार्यहरू पर्दछन् । सुरक्षात्मक मर्मत सम्भारको एक महत्त्वपूर्ण पक्षमा प्रयोगकर्ताको सहभागिता एवम् प्रतिवद्धता पर्दछ ।

यस मर्मत सम्भार कार्यमा सम्बन्धीत स्वास्थ्य संस्थाका सेवा प्रदायक तथा सेवाग्राही दुवै पक्षको सहभागिता तथा सचेतता आवश्यक हुन्छ । यसका लागि स्वास्थ्य संस्थाहरुमा सुरक्षात्मक मर्मतसम्भार को आवश्यकता तथा महत्व सम्बन्धी जागरूकता कार्यक्रमहरु गर्नुपर्ने हुन्छ । यो कार्य गर्नको लागि पूर्व निर्धारित विधि तथा प्रक्रिया तयार गरी वार्षिक रुपमा रकम विनियोजन गरीसम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थाले आवश्यक्ता अनुसार खर्चको फाँटबारी राखि कार्यान्वयन गर्न सक्नेछ ।

६.१.२. स - साना मर्मत तथा सम्भार

सुरक्षात्मक मर्मत सम्भार वाहेक भवन तथा यसका सुविधाहरू विग्रेर अस्वीकार्य अवस्थामा पुग्नबाट बचाएर राख्न ससाना मर्मत सम्भार समेत गर्ने गरिन्छ । यस कार्य अर्न्तगत थोरै लगानीमा दक्ष प्राविधिक विनानै दक्षकर्मीबाट गर्न सकिने स - साना मर्मत सम्भारका कार्यहरु पर्दछन् जस्तै चर्केको गारो तथा भुईं मर्मत गर्ने, झ्याल ढोकाहरु मर्मत गर्ने, छानाको सानो अशं मर्मत गर्ने वा बदल्ने, विग्रीएका धारा, पाईप, विजुली वत्तीहरु साधारण मर्मत गर्ने, थोरै लगानीमा जस्ता कामको लागि ठूलो लगानी तथा दक्ष प्राविधिज्ञ आवश्यक पर्दैन । यस्ता समस्याहरू दक्ष ज्यामीबाटै मर्मत गर्न सकिन्छ । यो कार्य गर्नको लागि पूर्व निर्धारित विधि तथा प्रक्रिया तयार गरी वार्षिक रुपमा रकम विनियोजन गरीसम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थाले आवश्यक्ता अनुसार खर्चको फाँटबारी राखि कार्यान्वयन गर्न सक्नेछ ।

सुरक्षात्मक मर्मत सम्भार र स - साना मर्मत सम्भारको रकम विनियोजन तथा नमूना कार्यसूचि

रकम विनियोजन

सुरक्षात्मक मर्मत सम्भारको र स - साना मर्मत सम्भारकोलागि आवश्यक हुने रकम भवनको कूल क्षेत्रफलमा प्रत्येक वर्ष स्वास्थ्य भवन निर्माण गर्न लाग्ने प्रति वर्गफुटको दरले गुणान गरी कूल मूल्याकंन गरिने छ । यसरी निकालिएको भवनको कूल मूल्याकंन रकममा भवनको आयु (उमेर) अनुसारको प्रति वर्ष मर्मत सम्भारको लागि लाग्ने खर्च प्रतिशको आधारमा निकालिने छ ।

- डि.एल.पी सम्पन्न भवनको हकमा भएको १ देखि १० वर्षसम्म ०.५ प्रतिशत
- १० देखि २० वर्षसम्मको भवनको हकमा ०.७५ प्रतिशत

- २० देखि ४० वर्षसम्मको भवनको हकमा १ प्रतिशत
- ५० देखि ८० वर्षसम्मको भवनको हकमा १.५ प्रतिशत

(सुरक्षात्मक तथा स - साना मर्मत सम्भारकोलागि तोकिएको प्रतिशत भवनको मूल्याकंन गर्दा प्रयोग गरिने वार्षिक ह्रास कटि् हुने प्रतिशतलाई आधार मानि राखिएको) सोहि प्रतिशत बमोजिमको हुने कूल रकम वार्षिक रुपमा विनियोजन हुनु पर्ने)

नमूना हिसाब

मानौं कुनै एक जिल्ला अस्पतालको भवनको कूल क्षेत्रफल १००० वर्ग.मी रहेको छ र सो भवनको उमेर २१ वर्षको छ । त्यसै गरी चालु आ.वमा कुनै स्वास्थ्य भवन नयाँ निर्माण गर्दा लाग्ने प्रति वर्ग मिटर रकम रु ६५,००० रहेको छ भने उक्त भवनलाई वार्षिक सुरक्षात्मक तथा स - साना मर्मत सम्भारकोलागि लाग्ने रकम तपसिल बमोजिम हुनेछ ।

भवनको कूल क्षेत्रफल : १००० वर्ग.मीटर, भवनको उमेर : २१ वर्ष

हाल सो सरहको भवन निर्माण गर्न लाग्ने दर : रु ६५,००० प्रति वर्ग मीटर

हालको अवस्थामा भवनको कूल मूल्याकंन: १००० x ६५,००० = ६५,०००,०००

सुरक्षात्मक तथा स - साना मर्मत सम्भारको लागि लाग्ने खर्च : ६५,०००,००० x १% = ६,५०,०००

रकम रु छ लाख पचास हजार हुन आउछ ।

नमूना कार्यसूचि

सुरक्षात्मक तथा स -साना मर्मत सम्भारको कार्यकोलागि नियमितरुपमा गर्ने कार्यहरुको कार्यसूचि तयार गरि कार्यान्वयन गर्नुपर्ने छ । कार्य सूचिमा दैनिक, साप्ताहिक, मासिक वा आवश्यक्ता अनुरुपको मर्मत सम्भारका कार्यहरुको लगत तयार गरी सो कार्यहरु गर्ने गराउने जिम्मेवारी तथा मर्मत सम्भार कार्यहरुको अनुगमन गर्ने गराउने व्यक्ति, समिति वा ईकाइ स्पष्ट रुपमा व्याख्या गर्नु पर्ने छ ।

सि.न	सुरक्षात्मक मर्मत सम्भार र स - साना मर्मत सम्भार	समयावधी	जिम्मेवार व्यक्ति वा समिति वा ईकाइ	अनुगमन गर्ने व्यक्ति वा समिति वा ईकाइ
१	सरसफाई तथा फोहरमैला व्यवस्थापन	दैनिक		

२	झारपात उखेल्ने, रुख विरुवा उखेल्ने	साप्ताहिक		
३	आकासेपानीको निकास सफा गर्ने, ढल निकास गर्ने, ढल जाम भएको सफा गर्ने तथा ड्रेन सफाई गर्ने, पानी ट्याकीं सफा गर्ने	आवश्यक्ता अनुसार		
४	धारा, पानी, विजुली सम्बन्धी साधारण मर्मत जस्तै धाराको वासरहरु मर्मत गर्ने, कस्ने, भाचिंएका धारा फेर्ने, जलेका चिमहरु परिर्वतन गर्ने, स्वीचहरु फेर्ने, व्याकप व्याट्रीमा पानी थप्ने कार्य	आवश्यक्ता अनुसार		
५	जेनेरेटर, पानी तान्ने पम्प, व्याकअप व्याट्रीहरु, सर्भिसिगं गर्ने कार्य	म्यानुअलमा उल्लेख भए अनुसार वा जडान गर्ने कम्पनी वा प्राविधिकको सिफारिश अनुसार		
६	साना तिना टुफुटेका गारो, भुईं, छत तथा झ्याल ढोका मर्मत गर्ने	आवश्यक्ता अनुसार		
७	वगैंचा रेखदेख तथा सम्भार गर्ने	दैनिक		
८	फुटपाथ तथा सडक सरसफाई जस्तै लेय सफा गर्ने, खाल्डाखुल्डी पुर्ने	साप्ताहिक		

९	अन्य स - साना तथा सामान्य मर्मत	आवश्यक्ता अनुसार		
१०	रगंरोगनको कार्य	आवश्यक्ता अनुसार		

६.१.३ सुधारात्मक मर्मत सम्भार (ठूला मर्मत तथा सम्भार)

सुधारात्मक मर्मत सम्भारभित्र ठूल्ठूला मर्मत कार्यहरू पर्दछ । भवन तथा सम्बन्धित पूर्वाधारहरुका आयु, विभिन्न प्रकोपहरूको कारणबाट हुन गएका क्षति, प्रयोगकर्ता वा सेवाग्राहीबाट हुन गएको क्षति वा अन्य वाह्य कारणबाट हुन गएको क्षति जसबाट स्वीकार्य अवस्थामा नरहने गरी बिग्रिएका वा क्षतिग्रस्त पूर्वाधारको मिलान तथा मर्मत सम्भार गर्ने कार्यहरु पर्दछन् जस्तै जस्ता वा छाना फेर्न पर्ने (चर्केको, फुटेको, चुहेको वा रसाएको), ढलान स्ल्याव मर्मत गर्ने (चर्केको, फुटेको, चुहेको वा रसाएको), गारो भत्काई नयाँ वनाउनु पर्ने, झ्याल ढोका फेर्नु पर्ने, विद्युति प्रणलीको मर्मत सुधार गर्ने, पाईप तथा शौच प्रणलीको मर्मत सुधार, पानी वितरण तथा ढल व्यवस्थापन मर्मत सुधार आदि । सुधारात्मक मर्मत सम्भार कार्यको लागि ठूलो लगानी एवम् दक्ष प्राविधिज्ञको आवश्यक पर्दछ । यस सुधारात्मक मर्मत सम्भार कार्य अर्न्तगत आयु पुगेका, पुर्नस्थापना गर्नु पर्ने वा जिर्ण अवस्थामा रहेका भवनका पूर्वाधारहरुलाई समयमै योजना वनाई कार्यन्वयन गरी भविष्यमा आइपर्ने क्षतिद्धारा पर्न जान सक्ने अवरोधतालाई समयमै समाधान गर्न सकिनेछ ।

स्वास्थ्य संस्थाहरुको भवन पूर्वाधारहरुको सुधारात्मक मर्मत सम्भार गर्ने विधि क्रियाकलापहरु चरणवद्द रुपमा यस प्रकार रहेका छन् ।

१. प्रदेश सरकार मातहतका विद्यमान स्वास्थ्य संस्थाहरुको सुधारात्मक मर्मत सम्भार सम्बन्धी कार्य पहिचान गर्न तथा स्वास्थ्य संस्थाहरुको वस्तुस्थिति विवरण संकलनकोलागि स्थलगत अध्ययन गर्ने ।

२. स्थलगत अध्ययन गर्ने कार्यकोलागि प्रदेश सरकार सामाजिक विकास मन्त्रालयबाट जिल्ला जन/स्वास्थ्य कार्यालयको संयोजकत्वमा यथासंभव भएसम्म प्रदेश सरकार मातहतमा रहेका का प्राविधिक जनशक्ति वा निजि क्षेत्रका प्राविधिक जनशक्तिलाई प्राविधिक परामर्शदाताको रुपमा परिचालन गर्नुपर्ने छ ।

३. स्वास्थ्य संस्थाहरुको अध्ययन कार्यमा खटिएका प्राविधिक परामर्शदाताहरुले सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थाका प्रमुख वा प्रतिनिधिसंग समन्यवमा अध्ययन गरी सुधारात्मक मर्मत सम्भारका कार्यहरुको सूचि तयारी

गर्नुपर्ने छ । मर्मत सम्भारको योजना तर्जुमा गर्दा स्वास्थ्य पूर्वाधार का विभिन्न पक्षहरुको स्वास्थ्य पूर्वाधार मापदण्ड अनुसार भए नभएको यकिन गरी सोहि अनुसार सुधारात्मक मर्मत सम्भार तथा स्तरोन्नती गरिनेछ जस्तै फिटिगं फिक्चर्स, फ्लोरिगं, एच.भिए.सी, पार्टिशन आदि कार्यहरु गरिनेछ ।

४. अध्ययन कार्य सम्पन्न भए पश्चात पहिभान गरिएको सुधारात्मक मर्मत सम्भारका योजनाहरु कार्यनवयन गर्न सोको डिजाईन, स्पेसिफिकेसन तथा लागत अनुमान तयारी गरी एकमुष्ठ जिल्ला भित्रका सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुको एक मुष्ठ रुपमा प्रतिवेदन तयार गरी जिल्ला जन / स्वास्थ्य कार्यालयमा पेश गर्नुपर्ने छ ।

५. जिल्ला स्थित सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुको लागत अनुमान सहित प्रतिवेदन संकलन भए पश्चात सो योजनाको प्राथमिकिकरण गरी योजनाको प्रकार अनुरुप वार्षिक तथा बहुबर्षिय खरिद योजना तयार गरी जिल्ला जन / स्वास्थ्य कार्यालयले सम्बन्धित सामाजिक विकास मन्त्रालयमा पेश गर्नु पर्ने छ ।

६. सबै जिल्लाको विस्तृत प्रतिवेदन तथा खरिद योजना प्राप्त भए पश्चात सामाजिक विकास मन्त्रालयबाट उक्त योजनाहरुको थप प्राथमिकिकरण गर्ने कार्य हुने छ । प्राथमिकितामा परेका योजनाहरु सामाजिक विकास मन्त्रालयमा रहेको स्वास्थ्य पूर्वाधकार व्यवस्थापन ईकाइका अख्तियार प्राप्त प्राविधिकबाट पेश भएका डिजाईन, स्पेसिफिकेसन तथा लागत अनुमानको चेक जाचँ गरी आवश्यक परेमा अध्ययनमा खटिइएका प्राविधिकहरुसंग समन्वय गरी सम्पूर्ण प्राविधिक कागजातहरु रुजु भए पश्चात सोको प्रमानिकिकरण गरी रकम विनियोजनको सिफारिस गर्ने छ ।

७. प्रथमिकिकरण तथा प्रमाणिकिकरण भएका सुधारात्मक मर्मत सम्भारका योजनाहरुमा रकम विनियोजन भए पश्चात योजना कार्यान्वियनकोलागि प्रचलित खरिद ऐन, नियम अनुसार खरिद प्रक्रिया अवलम्वन गर्नु पर्नेछ ।

पारित भएका योजनाको स्वीकृत लागत अनुमान र रकम अनुसार निम्नानुसार कार्यान्वयन गरिने छ ।

७.१ योजनाको स्वीकृत लागत अनुमान रकम २० लाख भन्दा धेरै छ भने सामाजिक विकास मन्त्रालयबाटनै योजना कार्यान्वियन गर्न सकिने छ वा नेपाल सरकारबाट अख्तियार प्राप्त प्राविधिक कार्यालयलाई खरिद प्रक्रिया, योजना कार्यनवयन, अनुगमन, सुपरिवेक्षण, मूल्याकंन गर्ने अख्तियारी दिई सोको कार्यान्वयन गर्न सकिने छ । सोको लागि सामाजिक विकास मन्त्रालय र जिल्ला स्थित प्राविधिक कार्यालय विच अनुसूचि २ मा उल्लेख भएको समझदारी पत्र अनुरुप गरिने छ ।

७.२ योजनाको स्वीकृत लागत अनुमान रकम यदी ५ लाख देखि २० लाखसम्मको छ भने जिल्ला स्थित जन स्वास्थ्य कार्यालयलाई अख्तियारी दिई प्रदेश मातहतका प्राविधिक जनशक्ति वा निजि परामर्शदाता परिचालन गरी खरिद प्रक्रिया अगाडी बढाउन सकिने छ । सो कार्यको सम्पूर्ण अनुगमन, सुपरिवेक्षण तथा

मूल्याकंनको जिम्मा प्रदेश मातहतको प्राविधिकको हकमा सोहि कार्यालयबाट योजना सम्बन्धी सम्पूर्ण फरफारक गर्ने जिम्मेवारी सहित अगाढी बढाउने र निजि परामर्शदाताको हकमा पेश भई आएका योजना फरफारकको अन्तिम कार्य सामाजिक विकास मन्त्रालय अन्तरगत अख्तियार प्राप्त प्राविधकको सिफारिस सहित सामाजिक विकास मन्त्रालयबाट गरिने छ ।

७.३ योजनाको स्वीकृत लागत अनुमान रकम ५ लाखसम्मको छ भने सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थालाईनै अख्तियारी प्रदान गर्ने । योजना कार्यान्वयन, सुपरिवेक्षण, अनुगमन तथा मूल्याकंनको कार्य गर्न आवश्यक्ता अनुसार स्वास्थ्य संस्थाबाटै प्राविधिक नियूक्त गर्नु पर्ने छ । योजना सम्पन्न भए पश्चात फरफारकको अन्तिम कार्य सामाजिक विकास मन्त्रालय अन्तरगत अख्तियार प्राप्त प्राविधकको सिफारिस सहित सामाजिक विकास मन्त्रालयबाट गरिने छ ।

८. खरिद प्रक्रिया अवलम्वन गर्दा यथासंभव मर्मत सम्भारका योजनाहरु कार्यान्वयन हुने स्वास्थ्य संस्थाहरुको को क्लष्टर अनुरुप प्याकेज वनाई गर्नु पर्ने छ । यसो गर्दा खरिद प्रक्रिया सजिलो हुने तथा पैसाको लागि मूल्य (Value for Money) समेत प्राप्त गर्न सकिने छ ।

९. प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थाहरुमा एक जना कर्मचारीलाई स्वास्थ्य संस्था मर्मत सम्भार सम्पर्क व्यक्तीको रुपमा तोक्नु पर्ने छ । पूर्वभूत रुपमा मर्मत सम्भार शाखा भएका स्वास्थ्य संस्थाहरुमा समेत सोहि शाखाबाट एक जना कर्मचारीलाई सम्पर्क व्यक्तिको रुपमा तोक्नु पर्ने छ । सम्पर्क व्यक्तिले सुधारात्मक मर्मत सम्भार लगायत सबैखालका मर्मत सम्भारका क्रियाकलापहरु सम्बन्धी कार्यहरुको वार्षिक प्रतिवेदन, फोटो आदि सूचना प्रणली मार्फत रिपोर्ट गर्दै जानु पर्ने छ । उक्त रिपोर्टलाई जिल्ला जन / स्वास्थ्य कार्यालयबाट जिल्ला भरिका स्वास्थ्य संस्थाहरुको मर्मत सम्भारका कार्य तथा सामाजिक विकास मन्त्रालयबाट प्रदेश भरिका स्वास्थ्य संस्थाहरुको विवरण हेर्न तथा विशलेषण गर्न सकिने छ । मर्मत सम्भार सम्पर्क व्यक्तिको आवश्यक्ता अनुरुप विभिन्न विषयहरुमा तालिमहरु समाजिक विकास मन्त्रालय मार्फत प्रदान गरी क्षमता विकास गरिने छ ।

६.२ आपतकालिन मर्मत सम्भार

स्वास्थ्य संस्थाहरुको नियमित मर्मत सम्भार वाहेक स्वास्थ्य संस्थाहरु संचालनमा नै अवरोध आउने गरी पूर्वाधार विग्रिएको अवस्थामा आपतकालिन मर्मत सम्भारका कार्यहरु गर्नु पर्ने हुन्छ । स्वास्थ्य संस्थाहरुको आपतकालिन मर्मत सुधार जस्तै छततहरु अचानक चुहिन गई वा खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन, खानेपानीको धारा, पाईप तथा पाईप फिटिङ्गिहरुमा समस्या, विद्युतीय सामाग्रीहरुमा समस्या, झ्याल ढोकाहरुमा ठुलै समस्या आई सेवा अवरुद्ध भई ठुलै लगानीमा दक्ष प्राविधिद्धारा अध्ययन भई सोको सामाधान गर्न परेमा आपतकालिन मर्मत गर्नुपर्ने हुन्छ । आपतकालिन मर्मत सम्भारका कार्यहरु गर्दा सुधारात्मक मर्मत सम्भार कार्यको प्रक्रिया र विधि अपनाई योजना

कार्यन्वयन गरिने छ । सो आपतकालिन मर्मत सम्भारका योजना तथा कार्यहरुको लागि एउटा छुट्टै मर्मत सम्भार कोषको व्यवस्था गरी सो कोष परिचालन गरिने छ । जस्ले गर्दा भई परि आएकै समयमा मर्मत सम्भार गर्नलाई सहज भई स्वास्थ्य संस्थाबाट सेवा प्रवाहलाई यथासिघ्र निरन्तरता दिन सकिने अवस्थाको श्रृजना हुनुको साथै थप क्षतिहुनबाट जोगिने छ ।

प्रदेश सरकार सामाजिक विकास मन्त्रालयमा एउटा आकास्मिक मर्मत सम्भार कोषको खडा गरिने छ सो कोषबाट आफुमातहतमा रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरुमा आईपर्ने आकास्मिक मर्मत सम्भार सम्बन्धी कार्यहरुलाई प्रयोग गरिने छ । आकास्मिक मर्मत सम्भार कोषको संचालन सम्बन्धि नमूना निर्देशिका अनुसूचि ३ मा उल्लेख गरिएको छ । आकास्मिक मर्मत सम्भारका कार्यहरुको लागि सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट आवश्यक्ता अनुरुपको माग जिल्ला जन / स्वास्थ्य कार्यलयमा पेश गर्नु पर्ने छ र सोको संकलित योजना तथा कार्यक्रम सामाजिक विकास मन्त्रालयमा पेश गर्नुपर्ने छ । पेश हुन आएका माग अनुरुप सामाजिक विकास मन्त्रालयबाट अकास्मिक मर्मत सम्भार कोषबाट रकम विनियोजन गरिने छ । प्रत्येक वर्ष आकस्मिक मर्मत सम्भार कोषमा विद्यमान स्वास्थ्य संस्थाहरुको भवन पूर्वाधारको कूल लागत मूल्याङ्कन रकमको ०.५ % (शून्य दशमलब पाचँ प्रतिशत) ले हुन आउने रकम विनियोजन गरिने छ । उक्त रकम मागको आधारमा तथा आवश्यक्ता अनुरुप वार्षिक रुपमा अद्यावधिक गर्दै लगिने छ ।

विशेष परिस्थितमा गर्ने मर्मत सम्भार

COVID-19 तथा यस्तै अन्य प्रकोपबाट उत्पन्नहुने विशेष परिस्थितिलाई मध्येनजर गर्दै स्वास्थ्य संस्थाहरुमा विभिन्न प्रकिृतिका मर्मत सम्भारका कार्यहरु गर्नु पर्ने हुन्छ । उक्त विशेष परिस्थितिमा मर्मत सम्भारका कार्य अर्न्तगत हाल कोभिड १९ को उपचारकालागि छनौट भएका स्वास्थ्य संस्थाहरुमा उपयुक्त वातावरण श्रृजनाकोलागि तत्कालनै सुरक्षात्मक तथा स - साना मर्मत सम्भारका कार्यहरुको गर्नुपर्ने आवश्यक्ता देखिन्छ । यस विशेष परिस्थतिमा गर्नुपर्ने सुरक्षात्मक तथा स - साना मर्मत सम्भारका कार्यहरु माथि उल्लेखित विधि अनुरुप पूर्व विनियोजित रकमबाट गर्न सकिने छ । त्यसैगरी सुधारात्मक प्रकिृतका क्रियाकलापहरुलाई वार्षिक वजेट विनियोजनबाट गर्दा योजना कार्यान्वयनमा हालको स्थितिमा सो कार्यको लागि केन्द्रबाट वा प्रदेशबाट सो विशेष परिस्थितिकोलागि विनियोजित रकमबाट सुधारात्मक मर्मत सम्भारको प्रक्रिया अपनाई कार्यान्वयन गरिने छ । यस विशेष परिस्थितिमा गरिने नियमित सरसफाई तथा डिर्स्ईन्फेक्सन (Disinfection) गर्ने कार्य, सुरक्षात्मक र स - साना मर्मत सम्भार प्रकिृतका कार्य सोहि मर्मत सम्भारको विधि अनुसार कार्यान्वयन गर्ने । सुधारात्मक प्रकृतिका कार्यहरु जस्तै स्वास्थ्य संस्थाहरुको संवेदनशिल कक्षको भित्ता तथा भुईंहरुमा एन्टि व्याकटेरियल ट्रिटमेन्ट गर्ने, संक्रमणको जोखिम न्यूनिकरणकालागि आवश्यक पार्टिसन

मस्यौदा

(Partition) तथा द्वारहरुको व्यवस्थापन, आ.सि.यू कक्षहरुमा एच.भि.ए.सी (HVAC) प्रणाली तथा अक्सिजन वितरण प्रणाली व्यवस्थापन, हात धुने व्यवस्थाकालागि आवश्यक पाईप तथा फिक्चर्सको जडान, जस्ता विभिन्न कार्यहरु पर्दछन् । यसरी कार्यान्वयन गरिने कार्यको स्थलगत अध्ययन, प्राविधिक डिजाईन, लागत अनुमान तयार गर्नुका साथै सोको अनुगमन, सूपरिवेक्षण तथा मूल्याकंन प्रक्रिया समेत तोकि कार्यान्वयन गरिने छ ।

७. मर्मत सम्भारका लागि भौतिक पूर्वाधार सूचना प्रणालीको स्थापना तथा प्रयोग

प्रदेश सरकार मातहतमा रहेका सम्पूण स्वास्थ्य भवन पूर्वाधारहरुको मर्मत सम्भारका लागि प्रदेश सरकार अन्तर्गत भौतिक पूर्वाधार सुचना प्रणलीको स्थापना गरिनेछ । सो सूचना प्रणालीमा प्रदेश मातहतका सम्पूण स्वास्थ्य संरचनाहरुको लगत राखि सोको नियमित अद्यावधिक गरिनेछ । सो लगत प्रयोग गरी सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुको वस्तुस्थितिको विश्लेषण गर्न सकिनेछ । स्वास्थ्य संस्थाहरुको मर्मत सम्भारकालागि अनलाईन स्वास्थ्य पूर्वाधार सूचना प्रणाली (Health Infrastructrue Information System) को समेत प्रयोग गरी नियमित रुपमा माग संकलन, रकम विनयोजन तथा योजना कार्यन्वयन, प्रतिवेदन तयारी लगायतका कार्यहरु गर्न सकिनेछ । मर्मत सम्भार तथा सम्पूण भौतिक पूर्वाधार विकास निर्माण सम्बन्धि कार्यको योजना निर्माण, कार्यान्वियन, अनुगमन, मूल्याकंन, प्रतिवेदनहरु तयार गर्ने कार्यकालागि प्रदेश स्तरमा प्रदेश स्वास्थ्य निर्देशनालयमा स्वास्थ्य भौतिक पूर्वाधार ईकाइको स्थापना गरिने छ । सोहि ईकाईबाट स्वास्थ्य पूर्वाधार सूचना प्रणलीलाई नियमित तवरले अद्यावधिक गरिने छ । सो सूचना प्रणाली प्रदेश मातहतका सबै जिल्लाहरुमा समेत स्थापना गरिनेछ ।

८. स्वास्थ्य संस्थाहरुको मर्मत सम्भार कार्यमा सरोकारवाला संस्थाहरुको जिम्मेवारी, काम कर्तव्य र अधिकार

८.१ स्वास्थ्य संस्था तह

१. प्रदेश सरकार मातहतका सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुले मर्मत सम्भारको कार्यलाई प्राथमिकता दिनु पर्ने छ ।

२. स्वास्थ्य संस्थाले सुरक्षात्मक तथा स - साना मर्मत सम्भारका कार्यहरु स्थानीय स्तरमा आफै गर्न सक्ने छ ।

३. सुरक्षात्मक तथा स - साना मर्मत सम्भारका कार्यहरुको नियमित कार्यसूचि तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने छ ।

४. स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत एक जना कर्मचारीलाई मर्मत सम्भार सम्बन्धी कार्यको लागि सम्पर्क व्यक्तिको रुपमा तोक्नु पर्ने छ । मर्मत सम्भार भएका स्वास्थ्य संस्थामा मर्मत सम्भार शाखा वा ईकाइको कुनै एक कर्मचारीलाई सम्पर्क व्यक्तिको रुपमा तोक्नु पर्ने हुन्छ ।

५. स्वास्थ्य संस्थाका प्रमुख वा प्रतिनिधि वा सम्पर्क व्यक्तिले स्वास्थ्य संस्थाको सुधारात्मक तथा आकासिम्क मर्मत सम्भारको अध्ययन गर्न खटिएका प्राविधिकहरुसंग समन्वय तथा सहजिकरण गर्ने ।

६. सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुमा सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थाको प्रमुखको संयोजकत्वमा तपसिल बमोजिमका प्रतिनिधिहरु सहभागितामा एक स्वास्थ्य संस्था मर्मत सम्भार समितिको स्थापना गरिनेछ ।

- स्वास्थ्य संस्था प्रमुख — संयोजक
- प्रशासन शाखाबाट प्रतिनिधि — सदस्य
- लेखा शाखाबाट प्रतिनिधि — सदस्य
- सरसफाई शाखा वा ईकाइको प्रतिनिधि — सदस्य
- मर्मत सम्भार शाखा वा ईकाईको प्रतिनिधि (मर्मत सम्भार शाखा वा ईकाइ नभएको स्वास्थ्य संस्थामा कुनै कर्मचारीलाई सम्पर्क व्यक्तिको रुपमा तोक्नु पर्ने हुन्छ)

मर्मत सम्भार शाखाको प्रतिनिधि वा मर्मत सम्भार समपर्क व्यक्तिले यस समितिको सदस्य सचिव भई कार्य गर्नु पर्ने हुन्छ ।

७. सदस्य सचिवको काम कर्तव्य र अधिकार

मस्यौदा

- स्वास्थ्य संस्था भित्र रहेका सबै शाखा तथा कक्षहरुको सम्बन्धित शाखाका कर्मचारी समेतको संलग्नतामा नियमित निरिक्षण गरि सुधारात्मक वा स (साना मर्मत सम्भार सम्बन्धी गर्नु पर्ने कार्यको कार्य सूचि तयार पर्ने ।
- सुधारात्मक वा स - साना मर्मत कार्यकोलागि लाग्ने खर्चको लागत अनुमान तयार गरी मासिक वैठकमा पेश गर्ने ।
- सुधारात्मक वा स - साना मर्मत कार्य सम्पन्न भए पश्चात उक्त कार्यहरुको खर्च, विल भरपाई एवं कार्य समपन्न प्रतिवेदन नियमित रुपमा तयार पारी समितिमा पेश गर्ने ।
- सुधारात्मक वा स - साना मर्मत सम्बन्धी सम्पन्न भएका कार्यहरुको लगत राखि आवश्यक्ता अनुसार मासिक रुपमा अद्यावधिक गर्ने ।
- सुधारात्मक वा स - साना मर्मत कार्यमा आईपर्ने समस्याहरुको पहिचान गरी समाधान गर्न पहल गर्ने । समाधान नहुने विषयलाई समितिको वैठकमा पेश गर्ने ।

८. संयोजकको काम कर्तव्य र अधिकार

- स्वास्थ्य संस्था मर्मत सम्भार समितिको नियमित वैठक वोलाउन लगाउने ।
- स्वास्थ्य संस्था मर्मत सम्भार समितिको नियमित वैठकमा कार्य प्रगती पेश गर्न लगाउने तथा आगामी महिना गर्ने कार्यहरुको सुचि छलफल गराई पारित गर्ने ।
- सुधारात्मक तथा स - साना मर्मत सम्भारको कार्य सुचि गर्ने तथा अद्यावधिक गर्ने कार्यमा सम्पर्क व्यक्तिसंग सहकार्य नगर्ने वा सो कार्यहरुमा ध्यान नदिने कुनै शाखा वा ईकाइसंग स्पष्टिकरण लिने ।
- सुधारात्मक तथा स - साना मर्मत सम्भारको कार्यको खच, विल भरपाई आदिको अनुमोदन गर्ने ।
- सुधारात्मक तथा स (साना मर्मत सम्भारको कार्यको नियमित अनुगमन गर्ने ।

९. समितिको काम कर्तव्य र अधिकार

- स्वास्थ्य संस्था मर्मत सम्भार समितिको नियमित वैठक हरेक महिनाको दुई (२) गते बस्ने । तोकिएको मितिमा सार्वजनिक विदा पर्न गएमा सोको लगत्तै भोलिपल्ट वस्ने ।
- स्वास्थ्य संस्थाको सुधारात्मक तथा स - साना मर्मत सम्भार कार्य सम्पन्न प्रतिवेदनमा छलफल गर्ने ।
- स्वास्थ्य संस्थाको सुधारात्मक तथा स - साना मर्मत सम्भार सम्बन्धी पेश भएको कार्यहरुको प्राथमिकिकरण गर्ने

- स्वास्थ्य संस्थाको सुधारात्मक तथा स - साना मर्मत सम्भार कार्यबाट सेवाग्राहीमा के कस्तो प्रभाव परेको छ सोको लेखा जोखा गर्ने ।
- स्वास्थ्य संस्थाको सुधारात्मक तथा स - साना मर्मत सम्भार कार्यको नियमित प्रतिवेदन सम्बन्धित जिल्ला कार्यालयमा पेश गर्ने गराउने ।

७.२ जिल्ला जन / स्वास्थ्य कार्यालय तह

१. जिल्ला जनस्वाथ्य कार्यालयले जिल्ला स्थित सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुको स्वास्थ्य पूर्वाधार सुचना प्रणली मार्फत अद्यावधिक गर्ने ।

२. सवस्थ्य संस्थाहरु आफैले कार्यान्वयन गरेका सुरक्षात्मक तथा स - साना मर्मत सम्भारका कार्यहरुको नियमित अनुगमन गर्ने, पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने ।

२. स्वास्थ्य संस्था मर्मत सम्भार सम्पर्क व्यक्तिले पेश गरेको सुरक्षात्मक तथा स - साना मर्मत सम्भारका कार्यहरुको प्रतिवेदन उपर छलफल गर्ने र संकलित प्रतिवेदनहरुलाई पूर्वाधार सुचना प्रणलीमा अद्यावधिक गर्ने ।

४. स्वास्थ्य संस्थाहरुको मर्मत सम्भार सम्बन्धी प्रतिवेदनहरुलाई संकलन गरी सामाजिक विकास मन्त्रालयमा पेश गर्ने ।

५. स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट पेश भएका सुधारात्मक मर्मत सम्भारका योजनाहरुको प्राथमिकिकरण गरि वार्षिक तथा बहुवार्षिय खरिद योजना तयार गरी सामाजिक विकास मन्त्रालयमा पेश गर्ने ।

६. सुधारात्मक मर्मत सम्भारका योजनाहरुको खरिद प्रक्रिया अवलम्वन गरी कार्यान्वयन गर्ने ।

८.३ स्वास्थ्य भौतिक पूर्वाधार ईकाइ, प्रदेश स्वास्थ्य निर्देशनालय

१. प्रदेश सरकार मातहतका सम्पूर्ण स्वास्थ्य संस्थाहरुको पूर्वाधार सम्बन्धी विवरण स्वास्थ्य पूर्वाधार सूचना प्रणालीमा नियमित रुपमा अद्यावधिक गर्ने ।

२. प्राविधिक परामर्शदाताहरुबाट पेश भएका सुधारात्मक मर्मत सम्भार सम्बन्धी योजनाको लागत डिजाईन, स्पेसिफिकेसन, लागत अनुमानको चेक जाचँ गर्ने तथा प्रमानिकिकरण गरी सामाजिक विकास मन्त्रालयमा स्वीकृतीकोलागि पेश गर्ने ।

३. सुधारात्मक तथा आपतकालिन मर्मत सम्भारका योजनाहरुको आवश्यक्ता अनुरुप खरिद प्रक्रिया खवलम्वन गरी कार्यान्वयन गर्ने ।

४. सुधारात्मक तथा आपतकालिन मर्मत सम्भारका योजनाहरुको अन्य निकायहरुले कार्यान्वयन भएमा सो निकायबाट कार्यान्वयन गरिएको कार्यहरुको स्थलगत अनुगमन गर्ने, पृष्ठपोषण गर्ने ।

५. स्वास्थ्य संस्थाहरुले कार्यान्वयन गरेका सुरक्षात्मक तथा स स - साना मर्मत सम्भारका योजनाहरुको आावश्यकत अनुरुप अनुगमन गर्ने , सुपरिवेक्षण गर्ने, पृष्ठपोषण दिने ।

६. स्वास्थ्य संस्थाको मर्मत सम्भार सर्म्पक व्यक्तिको क्षमता विकास सम्बन्धी विभिन्न तालिमहरु संचालन गर्ने ।

८.४ स्वास्थ्य महाशाखा, सामाजिक विकास मन्त्रालय

१. प्रदेश स्वास्थ्य निर्देशनालय, जिल्ला जन स्वास्थ्य कार्यलय तथा स्वास्थ्य संस्थाहरुको मर्मत सम्भार सम्बन्धी कार्यहरुको नियमित अनुगमन, सुपरिवेक्षण गर्ने, पृष्ठपोषण दिने ।

२. प्रदेश स्वास्थ्य निर्देशनालय प्रमाणिकिकरण भएका सुधारात्मक मर्मत सम्भारका योजनाहरुको थप प्राथमिकिकरण गरी वाषिर्क तथा बहु वर्षिय खरिद योजना अनुरुप रकम विनियिोजनको लागि मन्त्रालयमा पठाउने ।

३. आपत्कालिन मर्मत सम्भारको योजना कार्यान्वयनको लागि मर्मत सम्भार कोषको स्थापना गर्ने र सो कोषको संचालन गर्ने ।

४. प्रदेश सरकार मातहतमा रहेका विभिन्न प्राविधिक कार्यालयहरुसंग आवश्यक्ता अनुरुप ममृत सम्भारका योजना कार्यान्वयन गर्न गराउन संझौता गर्ने ।

५. सुधारात्मक मर्मत सम्भारका कार्यहरुको पहिचान गर्न स्वास्थ्य संस्थाहरुको स्थलगत अध्ययनकोलागि खरिद प्रक्रिया अवलम्वन गरी प्राविधिक परामर्शदाताहरुको परिचालन गर्ने ।

६. मर्मत सम्भारको कार्यहरुको प्रगतीको वार्षिक रुपमा गर्ने गराउने ।

९. स्वास्थ्य संस्था पूर्वाधारको मर्मत सम्भार सम्बन्धी योजना तर्जुमा चरण तथा समयावधि

स्वास्थ्य संस्थाहरुको पूर्वाधारहरुको मर्मत सम्भार कार्यलाई दिगो रुपमा विकास गर्न मर्मत सम्भार सम्बन्धी योजना तर्जुमाको परिकल्पना गरिएको छ । स्वास्थ्य संस्थाहरुको मर्मत सम्भारको योजना तर्जुमा चरण माग संकलनबाट शुरु भई मर्मत सम्भार कार्य सम्पन्नको प्रतिवेदन तयारीसम्मको कार्य पश्चात अन्त्य हुनेछ ।

१. प्रदेश सरकारबाट आफुमातहतका जन / स्वास्थ्य कार्यालयलाई आगामी आर्थिक वर्षकोलागि स्वास्थ्य संथाहरुको मर्मत सम्भार सम्बन्धी कार्यको लागि अवाश्यक पर्ने मार्गदर्शन, बजेट शिलिङ्ग तथा योजना माग फारम प्रत्येक वर्ष श्रावण महिना भित्र पठाईसक्ने छ ।

२. जिल्ला जन / स्वास्थ्य कार्यालयबाट उक्त मार्गदर्शन, बजेट शिलिङ्ग तथा माग फारम आफूमातहतका सम्पूर्ण स्वास्थ्य संस्थाहरुमा भाद्र मसान्त भित्र पठाउने छ ।

३. प्रत्येक स्वास्थ्य संस्थाहरुले प्राप्त गरेको माग फारम, बजेट शिलिङ्ग तथा मार्गदर्शन अनुरुप मर्मत सम्भार सम्बन्धि कार्यको सूचि तयार एवं मर्मत सम्भार गरिने योजनाको प्राथमिकिकरण गरि मर्मत सम्बन्धी सम्पर्क व्यक्तिबाट सूचना प्रणलीमा माग पेश गर्नुपर्ने छ । उक्त कार्य प्रतयेक वर्ष प्रथम चौमासिक भित्र गरि सक्नु पर्ने छ ।

४. जिल्ला जन / स्वास्थ्य कार्यालयले जिल्ला स्थित सम्पूर्ण स्वास्थ्य संस्थाहरुको माग फारमलाई संकलन विश्लेषण तथा थप प्राथमिकिकरण गरि अनुसूचि १ मा उल्लेख भए बमोजिमको वार्षिक तथा बहुबर्षिय खरिद योजना सहित मसिंर मसान्त भित्र प्रदेश सरकार सामाजिक विकास मन्त्रालयमा पठाईसक्नु पर्ने छ ।

५. प्रदेश सामाजिक मन्त्रालयले प्रदेश अन्तर्गत सबै स्वास्थ्य कार्यालयबाट प्राप्त मर्मत सम्भार सम्बन्धी मागफारम तथा खरिद योजनालाई एकिकृत गरि एवं थप प्रथमिकिकरण गरि स्वकिृत गर्नुपर्ने छ । प्रदेश सुरकारले उक्त स्वीकृति गर्ने कार्य पौष मसान्त भित्र गरि सक्नु पर्ने छ । स्वीकृत मर्मत सम्भार सम्बन्धी योजनालाई कार्यन्वयनको लागि सोहि मसान्त भित्र सम्बन्धित जन / स्वास्थ्य कार्यालयमा पठाई सकन्ने छ ।

६. जिल्ला जन / स्वास्थ्य कार्यालयले आवश्यक्ता अनुरुप प्राविधिक परामर्श लिई मर्मत सम्भार सम्बन्धी योजनाको लागत अनुमान तयार गरी फाल्गुण मसान्त भित्र आवश्यक पर्ने सम्पूर्ण खरिद प्रक्रिया सम्पन्न गरी योजना कार्यान्वयन गर्नु पर्ने छ । मर्मत सम्भारका योजनाहरु कार्यान्वयन गर्दा वार्षिक मर्मत सम्भारका योजना तथा कार्यक्रम साहि आर्थिक वर्षको असार २५ गते भित्र सम्पन्न गरिसक्नु

पर्ने छ । बहुबर्षिय योजनाको हक आवशयक्ता अनुरुप मर्मत सम्भारको योजना सम्पन्न गर्ने समयावधी तोकि कार्यान्वयन गर्नु पर्ने छ ।

७. प्रत्येक आर्थिक वर्षमा सम्पन्न भएका मर्मत सम्भार सम्बन्धी क्रियाकलापहरुको स्वास्थ्य पूर्वाधार सूचना प्रणलीमा सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थाका सम्पर्क व्यक्तिबाट स्वास्थ्य संस्था तहमा, जिल्ला जन / स्वास्थ्य कार्यालयबाट जिल्ला तहमा र सामाजिक विकास मन्त्रालयबाट एकिकृत रुपमा प्रदेश तहको मर्मत सम्भार सम्बन्धी योजना तथा कार्यक्रमहरुको अद्यावधिक गरिने छ ।

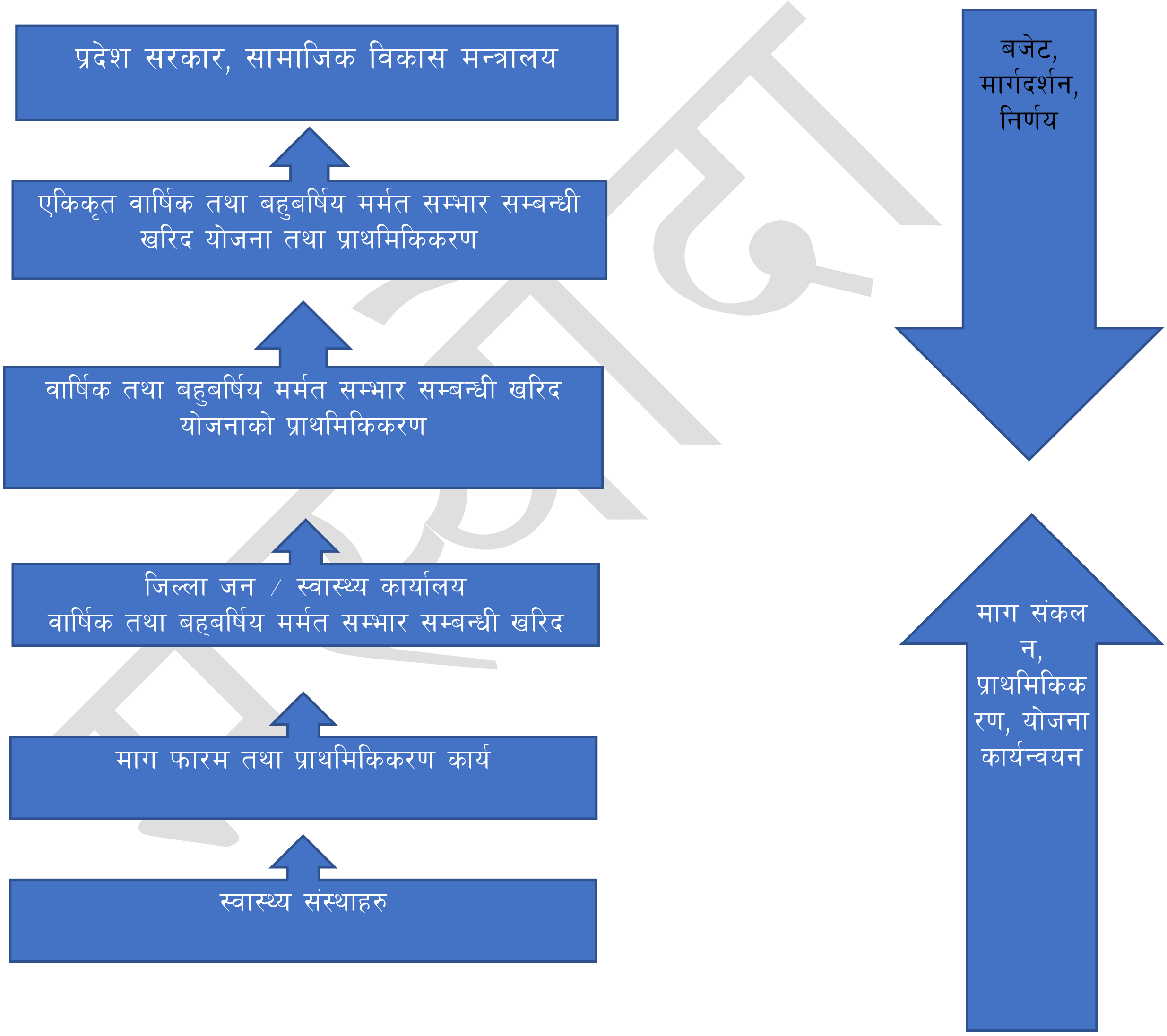

अनुसूचि १

मर्मत सम्भार सम्बन्धी नमूना खरिद योजना

		मर्मत संभार गुरुयोजनाको नमूना (अनुसुचि १)																	
सि.न	मर्मत सभार सम्बन्धि क्रियाकलापहरु		प्रथम वर्ष															दोश्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष
			प्रथम चौमासिक							दोश्रो चौमासिक				तेश्रो चौमासिक					
		कूल लागत	श्रावण				भाद्र	असोज	कार्तिक	मसिंर	पौष	माघ	फागुन	चैत्र	वैशाख	जेष्ठ	असार		
		रकम रु	१	२	३	४													
१	स्यानीटरी सम्वन्धि																		
२	ईलेक्ट्रिक विजुलीसंग सम्बन्धी																		
३	सिभिल कार्य सम्बन्धी																		
४	एच.भि.ए.सी मर्मत सम्बन्धी																		
५	उपकरण मर्मत सम्बन्धी																		

मस्यौदा

अनुसूचि २

स्वास्थ्य भवन मर्मत सम्भार योजना कार्यन्वयन सम्बन्धि समझदारी पत्रको नमूना

श्री सामाजिक विकास मन्त्रालय (प्रथम पक्ष) र प्रदेश सरकार / नेपाल सरकार .... (दोस्रो पक्ष) का विचमा प्रथम पक्षले छनौट गरेको स्वास्थ्य भवनहरुको सुधारात्मक मर्मत सम्भारका विभिन्न कार्यहरुको लागत अनुमान, स्पेसिफिकेसन, वोलपत्र दस्तावेज तयारी, सुपरिवेक्षण कार्य गर्न परामर्शदाताको रुपमा तपशिलमा उल्लेखित कार्य गर्नका लागि दोस्रो पक्षलाई नियुक्त गर्ने र दोस्रो पक्षले सो अनुरुप सेवा प्रदान गर्ने सहमती भएकोले यो समझदारी पत्रमा हस्ताक्षर गरिएको छ । यो समझदारी पत्रमा आज मिति ……… गतेका दिन हस्ताक्षर गरी समझदारी पत्रको एक एक प्रति बुझी दियौ र दियौ ।

शर्त तथा बन्देजहरु :-

1. प्रथम पक्षले सुधारात्मक मर्मत सम्भारको योजना कार्यान्वयन गर्न स्वीकृत स्वास्थ्य संस्थाको विवरण तथा डिजाइन दोश्रो पक्षलाई उपलब्ध गराउने छ । देश्रो पक्षले प्रथम पक्षबाट उपलब्ध भएको विवरण अनुसार सुधारात्मक मर्मत सम्भारकोलागि स्वास्थ्य संस्थाको आवश्यक परे स्थलगत अध्ययन गरी पेश गरेको डिजाईन अनुरुप लागत अनुमान तथा स्पेसिफिकेसन, र वोलपत्र दस्तावेज तयारीको लागि प्राविधिक परामर्शदाताको रुपमा कार्य गर्नु पर्नेछ । प्राविधिक परामर्शदाताको रुपमा कार्य गर्दा दोस्रो पक्षले व्यवसायीक दक्षता र ज्ञानका आधारमा प्रथम पक्षको आवश्यकता अनुरुपको उपयुक्त डिजाईन र स्पेशिफिकेसन अनुरुप निर्धारित समयमा सुलभ ढंगले मितव्यीतापूर्वक भवन मर्मत सम्भारको योजना कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ ।
2. दोश्रोपक्षले पेश गरेको स्पेसिफिकेसन, लागत अनुमान तथा वोलपत्र दस्तावेजको थप अध्ययन गरी प्रथम पक्षले त्यसको स्वीकृत गर्नेछ । दोश्रो पक्षले पेश गरेको मर्मत सम्भार गर्ने भवनको स्पेसिफिकेसन तथा लागत अनुमानमा केहि संसोधन गर्नुपरेमा प्रथम पक्षले दोश्रो पक्षलाई संसोधनकोलागि अनुरोध गर्ने छ । दोश्रो पक्षले प्रथम पक्षको अनुरोध बमोजिम संसोधन गरी स्वीकृतीकोलागि पुन पेश गर्नेछ ।
3. प्रथम पक्षले स्वीकृत मर्मत सम्भारको योजनाको बोलपत्र आह्वान गर्ने, तिनको मुल्याङ्कन गर्ने, छनोट गरी बोलपत्र स्वीकृत गर्ने र ठेक्का सम्झौता गर्ने छ । सो क्रममा प्रथम पक्षले आवश्यक सम्झेका विषयमा दोस्रो पक्षसँग परामर्स गर्न सक्नेछ । प्रथम पक्षले परामर्श लिन चाहेको विषयका सम्बन्धमा परामर्श दिदा प्रथम पक्षको हितलाई ध्यान राखि उचित परामर्श दिन

पर्ने छ । दोस्रो पक्षले निर्माण कार्यको प्रारम्भ गर्ने तथा करारको अवधिको विषयमा समेत प्रथम पक्षलाई सल्लाह दिनु पर्ने छ ।

4. प्रथम पक्षबाट ठेक्का सम्झौता भई मर्मत सम्भारको कार्य गर्नका लागि कार्यादेश दिएपछि सम्बन्धित निर्माण व्यवसायीलाई सम्झौता बमोजिमको ड्रोइङ र स्पेशिफिकेसन उपलब्ध गराउने छ । निर्माण व्यवसायीले मर्मत सम्भारका कार्यहरुको कार्यान्वयन गर्दा दोश्रो पक्षबाट सो कार्यको सुपरिवेक्षण गर्ने तथा ठेक्का सम्झौता बमोजिम कार्यसम्पादन गरे नगरेको निरिक्षण गर्ने र निर्माण व्यवसायीले प्रथम पक्षसँग गरेको सर्त तथा कबुलियतहरुको गम्भिर उल्लघंन गरेको देखिएमा प्रथम पक्षलाई सो को जानकारी दिनु पर्ने छ ।

5. दोश्रो पक्षले मर्मत सम्भार कार्यको नियमित अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गर्ने , निर्माण कार्य ठेक्का सम्झौता वमोजिम अनुरुप सम्पन्न गर्ने कुरा सुनिश्चित गर्ने र सम्पन्न भएको निर्माण कार्यको नापजाँच गरी अभिलेख गर्ने र सोही अनुरुप सम्पन्न भएको निर्माण कार्यको बिल भूक्तानीको लागि सिफारिस गर्ने र सम्पन्न भएका कार्यको सम्बन्धमा कार्य सम्पादन प्रतिवेदन तयार गर्ने कार्य दोस्रो पक्षले प्रभावकारी ढंगले गर्नु पर्ने छ ।

6. निर्माण कार्यको अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गर्दा स्वीकृत मापदण्ड तथा सम्झौता प्रतिकुल निर्माण कार्य गरेको देखिएमा त्यस्तो कार्यलाई अस्वीकृत गर्ने वा त्यस्तो कार्यमा अभिलम्ब रोक लगाउने अधिकार दोस्रो पक्षलाई हुनेछ । स्वीकृत मापदण्ड तथा सम्झौता विपरित भएका निर्माण कार्यलाई मान्यता दिने अधिकार दोस्रो पक्षलाई हुने छैन । त्यस्तो देखिएमा सुधार गर्नका लागि दोस्रो पक्षले ठेकदारलाई आवश्यक आदेश तथा निर्देशन दिनु पर्ने छ ।

7. निर्माण कार्यमा ठेक्का सम्झौताको शर्त अनुरुप कार्यकुशलतासाथ स्तरीय निर्माण सामाग्रीहरु प्रयोग गरेको कुरालाई सुनिश्चित गर्न दोस्रो पक्षले निर्माण कार्यको नियमित रुपमा सुपरिवेक्षण र निरिक्षण गर्नु पर्ने छ । निर्माण सामाग्रीहरुको गुणस्तर नियन्त्रण गर्नका लागी निर्माण व्यवसायीलाई निर्माण सामाग्रीको प्रयोगशाला परिक्षण गर्न लगाउने छ ।

8. निर्माण कार्यको डिजाइन, ड्रोइङ आदिमा कुनै परिर्वतन गर्नु पर्ने अवस्था भई वा नभई भेरियशन आदेश जारी गर्नु पर्ने अवस्था भएमा औचित्य सहित दोस्रो पक्षले सिफारिस साथ स्वीकृति लागी प्रथम पक्ष समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ । तर आकस्मिक अवस्थामा वा अति सामान्य प्रकृतिले गर्ने आदेश दिदा प्रथम पक्षलाई तत्काल लिखित जानकारी दिनु पर्ने छ ।

9. ठेक्का सम्झौता वमोजिम भवनको निर्माण निर्धारित समयमा तोकिएको मापदण्ड र गुणस्तर अनुरुप सम्पन्न गर्ने कुरालाई ध्यानमा राखी निर्माण कार्य गर्न गराउनका लागि प्रथम पक्षको

तर्फबाट दोस्रो पक्षले ठेकदारलाई आवश्यकता अनुसार उचित निर्देशन तथा आदेशहरु दिन सक्ने छ ।

10. सम्झौता बमोजिम त्रुटी सच्याउने दायित्वको अवधि (Defect Liability period) मा सुपरिवेक्षण गर्ने, आवश्यक परेमा म्याद थपको सिफारिस गर्ने, सम्झौता बमोजिमको निर्माण कार्य सम्पन्न भएपछि निर्माण व्यवसायीले राखेको धरौटी फिर्ताको लागि सिफारिस गर्ने कार्यहरु दोस्रो पक्षले गर्नेछ ।

11. निर्माण कार्यको प्रगती समिक्षा गर्नका लागि दुवै पक्ष सामान्यतया प्रत्येक महिनामा एक पटक संयुक्त बैठक बसी छलफल गरिनेछ । निर्माण कार्यका सम्बन्धमा बैठकमा गरिएको निर्णय लाई पक्षले कार्यान्वयन गर्नु गराउनु पर्ने छ ।

12. दोस्रो पक्षले सिफारिस साथ पेश गरेको मर्मत सम्भार कार्य सम्बन्धित कागजातको स्वीकृती प्रथम पक्षले दोस्रो पक्षलाई यथासंभव छिटो समयमा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

13. दोस्रो पक्षले मर्मत सम्भारको योजनाको सुपरिवेक्षण, नाप जाँच, विल तयारी समेतको लागि प्राविधिक कर्मचारीलाई परिचालन गर्ने छ । परिचालित हुने कर्मचारीको खर्च योजना संचालनको लागत अनुमानमा उल्लेखित कन्टिन्जेन्सीबाट व्यहोरिने छ ।

14. सुधारात्मक मर्मत सभांरका योजनाको स्थलगत अध्ययन, सर्भे, आवश्यक गुरु योजना तयारी, आर्किटेक्चर/स्ट्रक्चर/स्यानेटरी डिजाइन, लागत अनुमानको तयारी जस्ता कार्यहरुको परामर्शमा लाग्ने खर्च प्रथम पक्षले गर्ने तथा सो को लागि आवश्यक सहयोग दोस्रो पक्षले गर्ने र बाँकि ल.ई. गर्ने स्पेसिफिकेशन, तथा बोलपत्र सम्बन्धि कागजातहरु तयार गर्ने तथा सो कार्य गर्न आवश्यक Logistic सामानहरु (कम्प्युटर, प्रिन्टर, ईत्यादी) को लागि लागत अनुमानको १.५५ सम्म र निर्माण कार्य सुरु भए पश्चात निर्माण कार्यको अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गर्ने क्रममा साइडमा आवश्यकता अनुसार सुपरिवेक्षण लगाएत पियन, नाइटवाचमेन राख्न, स्टेशनरी, ईन्धन तथा मेशीन औजार लगाएत विविध खर्चको लागी लागत अनुमानको १.०५ ले हुने कन्टेन्जेन्सी गरी जम्मा २.५५ रकम दोस्रो पक्षले उपरोक्त क्रमानुसार माग गरेको आधारमा प्रथम पक्षले उपलब्ध गराउने छ ।

15. दुवै पक्षले यो समझदारी पत्रमा गरेको सहमतीहरुको परिपालन गर्नु पर्नेछ । सहमतीको पालना नभएको देखिएमा सो बारेमा एक अर्कालाई जानकारी दिन सकिनेछ । त्यस्तो जानकारी पाएमा अविलम्ब सहमतीलाई कार्यान्वयन गर्नु पर्नेछ । सहमतीको उल्लघंन गरेको कारणबाट अर्को पक्षलाई पर्न गएको हामी नोक्सानी प्रती जिम्मेवार हुनेछ ।

16. दुवै पक्षको सहमतिमा यो समझदारी पत्रमा आवश्यकता अनुसार थपघट, संशोधन र परिर्माजन गर्न सकिने छ ।

17. यो सहमती पत्रका कुनै व्यवस्था प्रचचिलत कानूनसँग त्यस्तो आवस्थामा अन्य व्यवस्थाहरु वमोजिम पालना गर्नु पर्ने कुराबाट कुनै पक्षले छुट पाउने छैन । यो सहमती पत्रमा उल्लेख नभएको कुराको सम्बन्धमा प्रचलित करार कानुन वमोजिम हुनेछ ।

(प्रथम पक्ष)

छाप :-

(दोक्ष पक्ष)

छाप :-

मस्यौदा

अनुसूचि ३

स्वास्थ्य भवन पूर्वाधार आकास्मिक मर्मत सम्भार कोष संचालन कार्यविधि, नमूना

.........प्रदेश

सामाजिक विकास मन्त्रालय

स्वास्थ्य भवन पूर्वाधार आकास्मिक मर्मत सम्भार कोष संचालन कार्यविधि, २०७७

प्रमाणिकरण मिति ....

प्रस्तावना :

स्वास्थ्य संस्थाहरुको नियमित मर्मत सम्भार वाहेक स्वास्थ्य संस्थाहरु संचालनमा नै अवरोध आउने गरी पूर्वाधार बिग्रिएको अवस्थामा आपतकालिन मर्मत सम्भारका कार्यहरु गर्नु पर्ने हुन्छ । स्वास्थ्य संस्थाहरुको आपतकालिन मर्मत सुधार जस्तै छतहरु अचानक चुहिन गई वा खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन, खानेपानीको धारा, पाईप तथा पाईप फिटिङ्गिहरुमा समस्या, विद्युतीय सामाग्रीहरुमा समस्या, झ्याल ढोकाहरुमा ठुलै समस्या आई सेवा अवरुद्ध भई ठुलै लगानीमा दक्ष प्राविधिद्धारा अध्ययन भई सोको सामाधान गर्न परेमा आपतकालिन मर्मत गर्नुपर्ने हुन्छ ।

तसर्थ स्वास्थ्य भवन पूर्वाधारमा आकास्मिक तथो मर्मतलाई व्यवस्थित र दिगो बनाउनको लागि मर्मत सम्भार कोष स्थापना गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

प्रदेश सरकार कार्य विभाजन नियमावलीको नियम .... ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी .... प्रदेश सामाजिक विकास मन्त्रालयले यो कार्यविधि बनाएकोछ

परिच्छेद – १ (एक)

१. संक्षिप्त नाम र प्रारंभ :

क) यो कार्यविधिको नाम "स्वास्थ्य भवन पूर्वाधार आकास्मिक मर्मत सम्भार कोष संचालन कार्यविधि, २०७७ रहने छ ।

ख) यो कार्यविधि तुरुन्त लागु हुनेछ ।

२. परिभाषा :

क) "कार्यविधि" भन्नाले स्वास्थ्य भवन पूर्वाधार आकास्मिक मर्मत सम्भार कोष संचालन कार्यविधि, २०७७ लाई बुझाँउने छ ।

ख) “सामाजिक विकास मन्त्रालय” भन्नाले ....प्रदेश सामाजिक विकास मन्त्रालयलाई बुझाँउने छ ।

ग) “सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्था ” भन्नाले आकास्मिक मर्मत सम्भार गरिने स्वास्थ्य संस्थालाई बुझाँउने छ ।

घ) “जिल्ला कार्यालय” भन्नाले प्रदेश स्वास्थ्य निर्देशनालय अन्तर्गत रहेका जिल्ला स्वास्थ्य तथा जनस्वास्थ्य कार्यालयलाई बुझाँउने छ ।

परिच्छेद – २ (दुई)

३. कोष व्यवस्थापन

क) मर्मत सम्भार कोषलाई बढी प्रभावकारी र भरपर्दो ढंगले संञ्चालन गर्न देहाय बमोजिमको एक मर्मत

सम्भार कोष वयवस्थापन समिति रहने छ :

१.	माननिय सामाजिक विकास मन्त्री	अध्यक्ष
२.	श्रमिान सचिवज्यू	सदस्य
३.	आर्थिक प्रशासन प्रमुख, सामाजिक विकास मन्त्रालय	सदस्य
४.	प्रमुख, प्रदेश स्वास्थ्य निर्देशनालय	सदस्य
५.	प्रमुख, स्वास्थ्य महाशाखा, सामाजिक विकास मन्त्रालय	सदस्य सचिव

ख) समितिको बैठक कम्तिमा ६ महिनामा एकपटक बस्नेछ तर आवश्यक परेमा अध्यक्षको आदेशले जुनसुकै समयमा पनि बैठक बस्न सक्नेछ ।

ग) वैठक भत्ता मन्त्रालयले तोके बमोजिम हुनेछ ।

घ) वैठकमा आवश्यकता अनुसार कुनै पदाधिकारीलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।

परिच्छेद – ३ (तीन)

४. कोषको स्थापना

स्वास्थ्य भवन पूर्वाधकार आकास्मिक मर्मत सम्भार कोषको नामले एउटा छुट्टै कोषको स्थापना गरिने छ जसमा देहाय बमोजिमको रकम जम्मा हुनेछ :

क) नेपाल सरकारबाट प्राप्त अनुदान रकम ।

ख) प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने रकम ।

ग) राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय गैससहरुबाट प्राप्त हुने रकम ।

मस्यौदा

घ) विविध

यस मर्मत सम्भार कोषमा प्रदेश सरकार मातहतको स्वास्थ्य संस्थाहरुको आकास्मिक मर्मत सम्भार गर्ने प्रयोजनार्थ प्रत्येक वर्ष विद्यमान स्वास्थ्य संस्थाहरुको भवन पूर्वाधारको कूल लागत मूल्याङ्कन रकमको ०.५ % (शून्य दशमलब पाचँ प्रतिशत) ले हुन आउने रकम विनियोजन गरिने छ । उक्त रकम मागको आधारमा तथा आवश्यक्ता अनुरुप वार्षिक रुपमा अद्यावधिक गर्दै लगिने छ ।

५. कोष सञ्चालन

क) कोषको नाममा प्राप्त हुन आएको रकम प्रचलित नियमानुसार मर्मत सम्भार कोष खाता खोली जम्मा गरिनेछ ।

ख) कोषको खाता प्रचलित नियमानुसार संचालन गरिनेछ ।

ग) कोषको लेखा परिक्षण प्रचलित कानुन बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद – ४ (चार)

६. कोषको खर्च प्रणाली

मर्मत सम्भार कोषमा जम्मा हुन आएको रकम देहाय बमोजिमको पूर्वाधार बिकासको मर्मत सम्भारको आकस्मिक मर्मत सम्भार सम्बन्धि कार्यमा मात्र खर्च गरिनेछ :

स्वास्थ्य भवन पूर्वाधारको छतहरु अचानक चुहिन गई वा खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन, खानेपानीको धारा, पाईप तथा पाईप फिटिङ्गिहरुमा समस्या, वद्युतीय सामाग्रीहरुमा समस्या, झ्याल ढोकाहरुमा ठुलै समस्या आई सेवा अवरुद्ध भई ठुलै लगानीमा दक्ष प्राविधिद्धारा अध्ययन भई सोको सामाधान गर्न परेमा आपतकालिन मर्मत गर्नुपर्ने हुन्छ ।

७. मर्मत सम्भारको लागि छनौटको मापदण्ड :

सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्था वा जिल्ला जन स्वास्थ्य कार्यालयबाट भईपरि वा आकास्मिक रुपमा मर्मत सम्भारको लागि योजना माग भई आएमा देहायका आधारमा प्राथमिकता निर्धारण गरी छनौट गर्नु पर्नेछ ।

क) सबैभन्दा बढी क्षति भएको भौतिक संरचनाहरु ।

ख) स्वास्थ्य संस्थाबाट दिईने सेवा प्रवाहनै रोखिने गरी क्षति भएमा ।

ग) भौतिक संरचनाको दीर्घकालीन उपयोगिता र आवश्यक्ताको आधारमा ।

८. मर्मत सम्भार कार्य गराउने व्यवस्था :

स्वास्थ्य संस्था भवन पूर्वाधारको आकस्मिक मर्मत सम्भार प्रचलित कानुन बमोजिम हुनेछ।

आकास्मिक मर्मत सम्भार गर्ने कार्यको कूल लागत अनुमानको आधारमा तपसिल बमोजिम कार्यान्वयन गरिने छ।

मर्मत सम्भारको लागत अनुमान	कार्यान्वयन गर्ने निकाय
रु पाँचलाखसम्म	सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्था आफैले गर्ने
रु पाँचलाख देखि बिसलाखसम्म	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालयले गर्ने
रु विसलाख भन्दा बढी	प्रदेश स्वास्थ्य निर्देशनालयदे गर्ने

परिच्छेद – ५ (पाँच)

९. संसोधन वा खारेजी :

क) मर्मत सम्भार कोष संचालन निदेर्शिका संसोधन वा खारेज गर्नु परेमा सामाजिक विकास मन्त्रालयबाट हुनेछ।

ख) यो कार्यविधिमा उल्लेख गरिएका कुराहरुको हकमा यसै कार्यविधि अनुसार र उल्लेख नभएको हकमा प्रचलित ऐन नियम अनुसार हुनेछ।

ग) यस निर्देशिकामा लेखिएका कुराहरु प्रचलित ऐन, नियमसँग बाझिएको हदसम्म स्वतः निष्कृय हुनेछ।